

Filmoteka Szkolna

Temat lekcji: Więc kimże on jest właściwie? Wizja „nowych czasów” w „Przekładańcu” Andrzeja Wajdy

Autorka: Lilia Szczepaniak

Etap edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa

Przedmiot: język polski

Czas: 2 godziny lekcyjne (z projekcją filmu)

Cele zajęć:

cel ogólny

Po zajęciach uczeń będzie umiał:

- określić sposób kreowania świata w filmie
- refleksyjnie podchodzić do osiągnięć nauki, inżynierii genetycznej

cele szczegółowe

Po zajęciach uczeń będzie umiał:

- analizować i twórczo interpretować obrazy filmowe
- posługiwać się fachową terminologią
- dostrzegać elementy komizmu, parodii, groteski w filmie
- scharakteryzować bohaterów
- przywołać odpowiednie konteksty interpretacyjne
- odczytywać metaforyczne znaczenia
- dostrzegać intertekstualne gry
- wypowiedzieć się na temat prawa człowieka do własnego ciała, zalet i potencjalnych zagrożeń (niebezpieczeństw) wynikających z rozwoju nauki

Metody pracy:

- praca w grupach
- metoda różnych punktów widzenia
- odgrywanie scen z filmu
- elementy wykładu

Materiały dydaktyczne:

Film „Przekładańiec” w reż. A. Wajdy, papier, flamastry, kadry z filmu, karty pracy, rzutnik multimedialny

Pojęcia kluczowe:

groteska, komizm, etyka, tożsamość, science fiction, kadr

Przed zajęciami:

uczniowie szukają informacji na temat prognoz rozwoju nauki, przypominają sobie znane filmy SF

Przebieg zajęć:

Szczegółowy opis kolejnych etapów zajęć, wykorzystanych metod, czynności uczniów, zagadnień merytorycznych itd., a także omówienie pracy domowej, propozycja sposobu oceny pracy uczniów podczas zajęć.

Filmoteka Szkolna

1. Przedstaw temat lekcji i jej cele - 2 minuty
2. Przeprowadź miniwykład na temat filmowych utopii i antyutopii - 4 minuty
3. Poinformuj uczniów, że za chwilę obejrzą fragment filmu bez dźwięku (29.32-30.32 - fragment dotyczy wizyty Foxa u psychoanalityka), a po projekcji 2 zespoły odegrają scenę zgodnie ze swoimi wyobrażeniami, zaimprovizują dialog - 2 minuty.
4. Uczniowie prezentują scenki. Zapisanie na tablicy tematyki dialogów - 4 minuty.
5. Podziel klasę na grupy. Rozdaj karty pracy i materiały pomocnicze - 1 minuta.
 - I grupa - przygotowuje się do charakterystyki R. Foxa i adwokata; materiał pomocniczy nr 1.
 - II grupa – analizuje i interpretuje wybrane kadry, określa poetykę filmu; materiał pomocniczy nr 2.
 - III grupa - wskazuje elementy komediowe; materiał pomocniczy nr 3.
 - IV grupa - wskazuje cechy filmu science fiction; materiał pomocniczy nr 4.
6. Poproś uczniów o zapoznanie się z kartami pracy i zapowiedz projekcję całego filmu - 2 minuty.
7. Projekcja filmu - 35 minut.
8. Poleć uczniom skonfrontowanie zaprezentowanych scen z wizją filmową, poproś o sformułowanie wniosków (uczniowie zwracają uwagę na wieloznaczność obrazu oderwanego od słów) - 3 minuty.
9. Praca w grupach - 10 minut.
10. Prezentacja efektów pracy w grupach. W trakcie prezentacji wyświetlaj omawiane kadry z filmu - 18 minut.

Sugestie interpretacyjne, np.:

Grupa I

R. Fox: kierowca rajdowy, jego brat Thomas - pilot rajdowy – ginie w wypadku, po transplantacjach ma tylko 30% „siebie”, dobrze zbudowany, ma zaburzenia pamięci (mówi, że jest blondynem), traci wrażliwość (reakcja na śmierć bratowej), ucieka przed wierzycielami, w finale przedstawia się jako pilot.

Adwokat: zwyczajnie ubrany, na początku pewny siebie, z biegiem czasu tę pewność traci, zaniepokojony tym, co dzieje się z jego klientem, nie radzi sobie z rzeczywistością, sięga coraz częściej po alkohol, bezradny. Najbardziej naturalny z bohaterów.

Grupa II

- W strukturę filmu wkomponowano graficzne elementy, łamiąc w ten sposób jednorodność filmowego obrazu. Komiksowe wstawki znaczeniowo łączą się z treścią filmu, wprowadzają element dystansu wobec świata i wpisują się w konwencje groteski. Zabieg ten wiąże się z pop-artem, nurtem w sztuce, u którego źródeł leżał konsumpcyjny charakter zachodniej cywilizacji. Granie konwencją charakterystyczne jest dla kultury postmodernizmu.
- Kadr utrzymany jest w konwencji surrealistycznej, ukazuje zdeformowaną twarz, która zdaje się składać z dwóch twarzy. To odejście od realizmu odnosi się do problematyki filmu - złamania logicznego porządku rzeczywistości. Przypomina odrealniony obraz z pogranicza jawy i snu. Wiąże się z pytaniem, które pada w filmie, a dotyczy tego, kim właściwie jest Fox, ile jest w nim Foxa, a ile innych ludzi. Można potraktować ten obraz jako ilustrację egzystencjalnych rozterek dotyczących tożsamości człowieka.
- Kadr sygnalizuje odniesienia do współczesności, do kultury hippisów. Scena pod szpitalem, gdzie bohaterowie oferują części zamienne, podkreśla dziwność, nienaturalność postaci i świata, w którym żyją.

Grupa III

- komizm językowy: styl urzędowy w wypowiedziach pielęgniarek, ludzkie organy to „części zamienne”, forma „wyszedłem” użyta przez Foxa, bohater jako „kontynuacja matki”, użycie przysłowia „Tak krawiec kraje, jak mu materii staje” w odniesieniu do ofiar wypadku, znaczenie tytułu, treść pozwów;
- komizm sytuacyjny: karykaturalny obraz szpitala, efekty operacji pasażerów, którzy ulegli wypadkowi - z 18 „zrobiło się” 19, aktywa pacjenta - 30% części własnych, upuszczenie worka z organami, zachowanie Foxa po przeszczepieniu mu organów psa, satyryczna wizja wyścigów, zmniejszenie rachunków przez ubezpieczyciela z racji faktu posiadania przez Foxa tylko 30 % własnych organów, koniki pod szpitalem oferujący „części zamienne”, seans u psychoanalityka (Freud);
- komizm postaci: zachowanie doktora Burtona, karykaturalny obraz szpitala i doktora Burtona (rozpięty kitel, naszyjnik na nagim torsie) - nauczyciel uzupełnia informację, pokazując kadr z filmu „Faraon” przedstawiający J. Zelnika jako Ramzesa (parodia). Funkcja: elementy żartobliwe sygnalizują dystans wobec czasu akcji, wobec konwencji, zmniejszają negatywny wydźwięk obrazu.

Grupa IV

W filmie z 1968 r. wydarzenia umiejscowione są w przyszłości (rok 2000), opierają się na hipotetycznym rozwoju nauki i techniki (groźna wizja przyszłości – człowiek jako źródło części, mechanizm). Depersonalizacja człowieka zaznaczona jest symbolicznie na schematach ukazujących pacjentów. Oprawa scenograficzna jest obrazem stanu rozwoju technologii. Akcja filmu rozgrywa się na Ziemi, ale w realiach przewidywanych (zaawansowane możliwości medycyny, sposób rehabilitacji i karmienia chorych).

11. Odpowiedz na pytanie: Kim jest właściwie Fox?

W odpowiedzi wykorzystaj informacje z lekcji a także z zadania domowego. Zwróć uwagę na aspekty prawne i dylematy etyczne związane z rozwojem nauki - 5 minut

12. Oceń pracę uczniów - 1 minuta.

13. Poproś o sformułowanie wniosków - 3 minuty.

Wnioski: np.:

- rozwój nauki rodzi nowe problemy natury prawnej i etycznej (informacje o pomyłkach przy zabiegach in vitro, niebezpieczeństwa związane z triumfem technologii, problem tożsamości, zmian świadomości będących efektem ingerencji w ciało),
- wizja Lema ma charakter profetyczny, autor przewidział kierunek rozwoju nauki,
- filmowe środki wyrazu służą kreowaniu wizji świata przyszłości, eksponowaniu potencjalnych zagrożeń.

Praca domowa:

Do wyboru:

1. Stwórz mema do wybranego kadru z filmu „Przekładaniec” w reż. A. Wajdy (wykopiowane kadry z materiałów pomocniczych udostępnij uczniom w wersji elektronicznej).
2. Podziel się refleksją na temat kierunku rozwoju nauki i jej wpływu na tożsamość człowieka.

Załączniki:

- Materiał pomocniczy nr 1 - karta pracy
- Materiał pomocniczy nr 2 - kadry z filmu
- Materiał pomocniczy nr 3 - karta pracy
- Materiał pomocniczy nr 4 - kadry z filmu

Filmoteka Szkolna

Bibliografia:

- Kędzierski R. *Stephen Hawking: Sztuczna inteligencja może być największym błędem ludzkości* [na:] <https://wyborcza.pl/7,75400,20876548,stephen-hawking-ostrega-sztuczna-inteligencja-moze-byc-najwiekszym.html>
- Kowalczyk P. *Dramatyczne pomyłki przy zabiegach in vitro*, „Polityka” 2014, nr 18 (2956).
- Skrzypczak P. *Filmowe antyutopie/Nasze lekcje/1. Filmowe antyutopie/Materiały metodyczne/Broszura* [na:] http://filmotekaszkolna.pl/files/Broszury_dla_lekcji/Lekcja_nr_53_-_Filmowe_antyutopie_-_broszura.pdf
- Szomko U. *I film stworzył cyborga*, „Kino” 2005 nr 6 [na:] <http://filmotekaszkolna.pl/dla-nauczycieli/materialy-filmoznawcze/i-film-stworzyl-cyborga>.

Materiał pomocniczy nr 1

Podzielcie się na dwa zespoły. Jeden ma za zadanie opracować charakterystykę adwokata, drugi – R. Foxxa. W czasie prezentacji wcielicie się w role bohaterów i przedstawicie zagadnienie z punktu widzenia bohaterów (w pierwszej osobie). Pamiętajcie, aby uargumentować cechy i uwzględnić emocje postaci. Przygotujcie materiał do charakterystyki w formie plakatu.

Materiał pomocniczy nr 2

Zinterpretuj kadry, odwołując się do całego filmu. Wykorzystaj wnioski do zdefiniowania poetyki filmu.

1. Jaki efekt osiągnął reżyser, wprowadzając do filmu kadry komiksowe?

2. Czemu służy złamanie konwencji realistycznej?

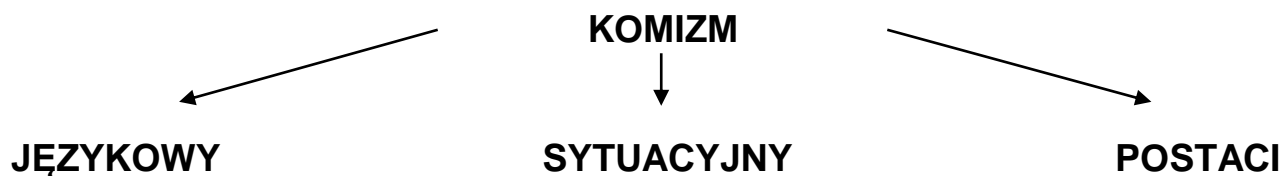
3. Jakie konteksty kulturowe przywołuje A.Wajda?

Materiał pomocniczy nr 3

Wskaż elementy komediowe w filmie. Zwróć uwagę na sposób gry aktorów.

Materiał pomocniczy nr 4

Udowodnij, że „Przekładaniec” jest filmem SF. Wykorzystaj wnioski interpretacyjne odnoszące się do podanych kadrów. Odnieś je do całego filmu.

